Notiser

Blåvingad gräshoppa, Sphingonotus caerulans L., funnen vid Smålandskusten

[Sphingonotus caerulans L. (Orthoptera, Acrididae) found on the coast of Småland, SE Sweden]

MAGNUS WADSTEIN

Vid en vandring i Åsvikelandets naturreservat i Norra Tjust skärgård, Östra Eds socken, Östergötlands län (Fig. 1), den 29 juli 1988 påträffade jag flera exemplar av blåvingad gräshoppa, *Sphingonotus caerulans* L. *cyanopterus* Charp., som skrämdes upp från en liten grusväg. Området, som är skyddat som naturreservat sedan 1971, domineras av hällmarker och hällmarkstallskog och utgörs av en långsträckt halvö ut i Östersjön. Berggrunden består av urberg med inslag av grönsten.

Arten är i Sverige tidigare endast känd från Öland, Gotland, Bohuslän och Västergötland (Göteborgstrakten) (Ander 1951, Sandhall & Ander 1978, Holst 1986, Kindvall & Denuel 1987) (Fig. 1). Den lever på Öland på alvarmarker där den tycks föredra kalkhällar som är täckta av ett tunt lager vittringsgrus. På Gotland finns den likaså på alvarmarker men även i grustag. I Bohuslän lever arten på solöppna hällar nära havet. I övriga Norden är den i Norge funnen sparsamt och lokalt i södra kustområdet i liknande miljö som i Bohuslän (Wahlgren 1910). I Finland förekommer den däremot på sandstränder och flygsandfält på öar i skärgården i sydvästra delen av landet (Krogerus 1932, Albrecht 1979).

Jag har sedan upptäckten besökt Åsvikelandet flera gånger och påträffat blåvingad gräshoppa varje år. Vid en mindre inventering 1991 konstaterades att arten är utbredd över ett åtminstone 2 km^2 stort område. Den tycks föredra stora öppna hällar som endast är bevuxna med påskrislavar (*Stereocaulon* spp.) och olika skorplavar (Fig. 2 och 3).

Hur länge arten har funnits på platsen är omöjligt att svara på. Ytterligare inventeringar kommer att genomföras under kommande år för att ta reda på hur utbredd arten är och om den även finns på angränsande öar i skärgården. Det aktuella området besöks ganska sällan av entomologer och möjligheten att den funnits där länge och undgått upptäckt är därför stor. Artens närmaste kända fyndplats är alvarmarker på norra Öland (Wahlgren 1910, 1915). Fågelvägen är avståndet dit ca 90 km.

Den blåvingade gräshoppans splittrade utbredning visar enligt Wahlgren (1912) att den är en relikt från någon tidigare period efter istiden med lämpligare klimat. Förekomsten på öar i den finländska skärgården har å andra sidan för-

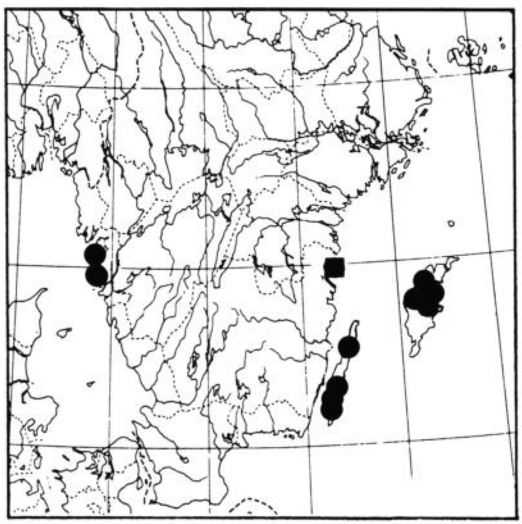

Fig. 1. Utbredningen för blåvingad gräshoppa i Sverige. Fyndet vid Åsvikelandet i nordöstra Småland (Östergötlands län) är markerat med en kvadrat.

Distribution for ***Sphingonotus caerulans*** *in Sweden. The new locality at Åsvikelandet in the province of Småland is marked with a square.*

Fig. 2. Blåvingad gräshoppa från Åsvikelandet sittande på lavrik berghäll, 4 aug. 1989. Foto: Magnus Wadstein.

***Sphingonotus caerulans** from Åsvikelandet.*

Fig. 3. Biotop för blåvingad gräshoppa vid Åsvikelandet, 4 aug. 1989. Stora öppna hällar bevuxna med påskris- och skorplavar. Foto: Magnus Wadstein.

*Habitat for **Sphingonotus caerulans** at Åsvikelandet. Large flat rocks with lichens (e.g. **Stereocaulon** spp.).*

anlett spekulationer om arten i sen tid kan ha spritt sig till nya platser i Nordeuropa (Nordman 1963a och b). Bl a nämns transport av barlastjord via fartyg som en tänkbar möjlighet. Vidare att ägg från vissa arter av hopprätvingar kan överleva ganska länge i vatten och därför kanske kan sprida sig till nya platser via floder eller havsvatten (Nordman 1963b). Ander (1949) nämner också att jord med ägg skulle kunna transporteras med isblock.

Tack

Stort tack till Oskar Kindvall och Sven-Åke Berglind för värdefull bearbetning av manuskriptet. Ett stort tack också till Kjell Ander (†) som uppmuntrat mitt intresse för hopprätvingar och bl.a. givit mig tips på litteratur som varit underlag till denna artikel.

Litteratur

Albrecht, A. 1979. Utbredningen av rätvingar, kackerlackor och tvestjärtar i östra Fennoskandien (Orthoptera, Blattodea, Dermaptera). — Notulae Ent. 59:53–64.

Ander, K. 1949. Omocestus haemorrhoidalis Charp. in Schweden. — Opusc. ent. 14:121–149.

Ander, K. 1951. Insektsliv i Västergötland. *In*: Swanberg, P.O. & Curry Lindahl, K. (eds.). Natur i Västergötland, s. 155–164. Stockholm (Svensk Natur).

Holst, K. 1986. The Saltatoria (Bush-crickets, crickets and grasshoppers) of Northern Europe. — Fauna ent. scand. 16.

Kindvall, O. & Denuel, A. 1987. Sveriges vårtbitare och gräshoppor. Sollentuna (Fältbiologerna).

Krogerus, R. 1932. Über die Ökologi und verbreitung der Arthropoden der Triebsandgebiete an den Küsten Finnlands. — Acta Zool. Fenn. 12.

Nordman, A. F. 1963 a. Zur Kenntnis det Orthopterfauna auf den isolierten Ausseninseln mitten im Finnischen Meerbusen. — Mem. Soc. pro Fauna et Flora Fenn. 39 (1962–1963).

Nordman, A.F. 1963 b. Die in Finnland vorkommende Sandschrecke, Sphingonotus caerulans (L.) cyanopterus Charp. ist jedenfalls kein gut Flieger. — Mem. Soc. pro Fauna et Flora Fenn. 39 (1962–1963): 141–143.

Sandhall, Å. & Ander. K. 1978. Gräshoppor, syrsor och deras släktingar. Västerås (ICA bokförlag).

Wahlgren, E. 1910. Xeroterma relikter i Ölands alvarfauna. — Fauna och flora 5 (5–6): 264–277.

Wahlgren, E. 1912. Sphingonotus cyanopterus in Schweden. — Zeitschrift für Wissenschaftlige Insektenbiologie 8 (5): 176–179.

Wahlgren, E. 1915. Det öländska alvarets djurvärld. — Ark. Zool. 9 (19): 117.

Summary

A population of the Slender Blue-winged Grasshopper, *Sphingonotus caerulans* L., is for the first time reported from the east coast of the Swedish mainland, in the province of Småland. The habitat is characterized by large flat rocks with lichens (e.g. *Stereocaulon* spp.) near the seashore.

Magnus Wadstein, Eken Hulta, S-585 96 Linköping.